

Nr 21.

Ankom till riksdagens kansli den 8 mars 1938 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 11 februari 1938 dagtecknad proposition nr 101, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker.

Berörda förslag är återgivet å sid. 7 och 8 här nedan.

Enligt *nu gällande bestämmelser* i 35 § sparbankslagen skall sparbanks vinst, i den mån grundfonden eller, om säkerhetsfond bildats, denna gått förlorad, i första hand användas till att uppbringa sådan fond till det belopp, vartill den skall uppgå, och skall vad som icke tages i anspråk för nämnda ändamål avsättas till reservfond. Dock kunna under vissa förutsättningar av sparbanks vinstmedel anslås bidrag till särskilda ändamål. Härutinnan gäller till en början enligt 35 § första stycket, att sparbanks huvudmän kunna, sedan styrelsen avgivit yttrande i ärendet, för väckande och underhållande, särskilt hos mindre bemedlade, av håg till sparsamhet, av tillgängliga vinstmedel använda ett belopp som i förhållande till sparbankens ställning är av ringa betydelse. Förfoganderätten över vinstmedel ökas emellertid, sedan fondbildningen nått en viss styrka. Denna större frihet beträffande vinstmedlens användning inträder, när reservfonden eller, där förbehåll om tillskjuten grundfonds återbärande icke gjorts i reglementet, sammanräknade beloppet av grund- och reservfonderna överstiger tio procent av insättarnas behållning enligt senaste bokslut. Då denna förutsättning är uppfylld, äga huvudmännen enligt 35 § andra stycket, sedan styrelsen avgivit yttrande i ärendet, besluta, att intill hälften av vinsten eller, om vinsten till någon del jämlikt ovannämnda bestämmelser anslagits för sparsamhetsfrämjande ändamål eller behöver tagas i anspråk för åvägabringande av nyss angivna förhållande mellan reservfonden eller sammanräknade beloppet av grund- och reservfonderna samt insättarnas behållning, intill hälften av vad därefter återstår skall användas till sådant allmän-

nyttigt eller välgörande ändamål, som icke på grund av gällande författning skall tillgodoses genom skattebidrag. Huvudmännens beslut skall underställas vederbörande länsstyrelse, som har att pröva, huruvida beslutet överensstämmer med föreskrifterna i sparbankslagen och sparbankens reglemente.

1935 års sparbankssakkunniga föreslog i sitt den 9 juni 1936 avgivna betänkande (Statens offentliga utredningar 1936: 25) sådan ändring i dessa bestämmelser, att även sparbanker, som icke uppfyllde de nu i 35 § andra stycket uppställda villkoren i fråga om fondställning, skulle kunna av sina vinstmedel bortskänka mindre belopp till sådana allmännyttiga eller välgörande ändamål, som icke på grund av gällande författning skola tillgodoses genom skattebidrag. Under förutsättning att ett medgivande härtill strängt begränsades till omfattningen borde detsamma enligt de sakkunnigas mening näppeligen medföra några betänkligheter med hänsyn till sparbankernas soliditet. Förslaget innebar att sparbanker, varom här är fråga, skulle få i anslag anvisa intill fem procent av vad av årsvinsten ej bestämts för annat i paragrafen nämnt ändamål än för avsättning till reservfond.

De sakkunnigas betänkande låg till grund för de ändringar i sparbankslagen, vilka av Kungl. Maj:t föreslogos i proposition nr 243 till 1937 års riksdag. Av skäl, som framgå av propositionen, upptogos däri till behandling allenast vissa av de spörsmål, som varit föremål för de sakkunnigas utredning. Frågan om användningen av sparbanks vinstmedel hörde till de spörsmål, vilka tills vidare lämnades å sido. I två likalydande motioner (I: 280 och II: 525) hemställdes emellertid, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1938 års riksdag till ändring i 35 § sparbankslagen i överensstämmelse med de sakkunnigas ovanberörda förslag. I utlåtande nr 65 tillstyrkte *bankoutskottet*, som behandlade ifrågavarande motioner i samband med ovanberörda proposition, det i motionerna framställda förslaget. Utskottet framhöll därvid, att den föreslagna ändringen framstode såsom ett aktuellt spörsmål. I enlighet med utskottets hemställan anhöll därefter riksdagen i skrivelse nr 384, att Kungl. Maj:t ville för 1938 års riksdag framlägga förslag till ändring av 35 § sparbankslagen i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet sålunda förordat.

I yttrandena över de sakkunnigas betänkande har uppmärksamheten huvudsakligast varit riktad på de mera centrala frågor angående sparbanksväsendet, vilka behandlats i den förut omnämnda propositionen nr 243 till 1937 års riksdag, varemot nu ifrågavarande spörsmål endast i ett fåtal fall föranlett särskilda uttalanden.

Förslaget om anslagsrätt även för sparbanker, vilka icke uppfylla de i 35 § uppställda villkoren i fråga om fondställning, tillstyrktes emellertid av *sparbanksinspektionen* och *svenska sparbanksföreningen*. I anslutning härtill föreslog sparbanksföreningen, att möjlighet skulle beredas huvudmännen att helt eller delvis delegera sin beslutanderätt i anslagsfrågor till styrelsen, vars beslut skulle underställas länsstyrelsens prövning. Därigenom skulle man kunna finna den lämpligaste användningen för medlen. Det inträffade nämligen ej sällan, att mellan huvudmännens sammanträden

aktuella behov yppade sig, som krävde uppoffringar såväl av det allmänna som av enskilda, och för sådana fall skulle det vara önskligt att medel funnes reserverade. — Sparbanksföreningens sistnämnda förslag har förordats av sparbanksinspektionen.

Departementschefen har för egen del anfört följande:

»Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen har 1937 års riksdag uttalat sin anslutning till de sakkunnigas förslag om viss anslagsrätt även för sparbanker, som icke uppfylla de i 35 § andra stycket uppställda villkoren i fråga om fondställning. Enär fondbehållningens relativa styrka i allmänhet avtager med stigande insättarkapital, är det framför allt de större sparbankerna som hittills varit betagna möjligheten att bortskänka vinstmedel. En uppmjukning av bestämmelserna på sätt de sakkunniga förordat synes därför vara motiverad.

Av praktiska skäl synes det böra medgivas huvudmännen att överlåta åt styrelsen att närmare bestämma om användningen av medel, som huvudmännen enligt paragrafens andra stycke anslagit för allmännyttiga eller välgörande ändamål. Beträffande sparbanker med den vidsträcktare utdelningsrätten torde detta medgivande lämpligen böra begränsas till att avse en tiondel av de för utdelning tillgängliga medlen. Även styrelsens beslut i anslagsfrågor böra underställas länsstyrelsens prövning.

De nya bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 januari 1939.»

I överensstämmelse härmed har inom finansdepartementet upprättats det vid propositionen fogade förslaget till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, vilket förslag av *lagrådet* lämnats utan erinran.

I två likalydande *motioner*, väckta den ena inom första kammaren under nr 242 av herr *Ehrnberg* jämte tre andra av kammarens övriga ledamöter och den andra inom andra kammaren under nummer 364 av herr *Andersson* i Falkenberg jämte tre andra av kammarens övriga ledamöter, har hemställts »att riksdagen måtte besluta sådan ändring i det framlagda lagförslaget att det förklaras omedelbart träda i kraft samt sålunda jämväl gälla med avseende å anslag av 1937 års vinst».

Såsom motivering för detta förslag anföres i motionerna, att det vore önskvärt, att möjlighet bereddes de sparbanker, som icke uppnått 10 procents fondtäckning, att redan innevarande år i enlighet med förslagets bestämmelser i övrigt bevilja anslag av 1937 års vinstmedel till allmännyttigt eller välgörande ändamål. Ett särskilt skäl härtill utgjorde tillkomsten av den med anledning av Konungens åttioårsdag bildade fonden för bekämpande av barnförlamning och reumatiska sjukdomar. Det med denna fond avsedda ändamålet, som givetvis vore av beskaffenhet att kunna tillgodoses genom anslag från sparbank jämlikt 35 § sparbankslagen, skulle uppenbarligen i hög grad befrämjas om tillfälle bereddes de sparbanker, som så önskade men på grund av nu gällande bestämmelser vore därtill förhindrade, att lämna bidrag till fonden. Av praktiska skäl syntes i samband därmed även de föreslagna bestämmelserna om medgivande för sparbanks huvudmän att

åt styrelsen delegera bestämmanderätten om användningen av medel, som huvudmännen anslagit, böra göras tillämpliga å anslag av 1937 års vinst.

Över motionen I: 242 har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtande av sparbanksinspektionen, varjämte styrelsen för svenska sparbanksföreningen beretts tillfälle att avgiva yttrande över densamma.

Sparbanksinspektionen har — under hänvisning till att bankoutskottet vid 1937 års riksdag förklarar en ändring av de nuvarande reglerna för användning av sparbanks vinstmedel i enlighet med sparbankssakkunnigas förslag vara ett aktuellt spörsmål — tillstyrkt att de nya bestämmelserna på sätt motionärerna föreslagit träda i kraft omedelbart.

Styrelsen för svenska sparbanksföreningen har anfört, att styrelsen, som hade anledning antaga, att många sparbanker gärna önskade lämna bidrag till den med anledning av Konungens åttioårsdag bildade fonden, för sin del finge hemställa om bifall till motionen.

Departementschefen har i nu förevarande proposition upptagit även andra spörsmål om användningen av sparbanks vinstmedel än dem, för vilka ovan redogjorts.

I propositionen erinras sålunda, att i en motion vid 1932 års riksdag hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av förslag till sådan ändring i 35 § sparbankslagen, att huvudmännens befogenhet att besluta om anslag från vinstmedel bleve klart och tydligt begränsad. Till stöd för detta yrkande åberopades bland annat, att paragrafens uttryck »sådant allmännyttigt eller välgörande ändamål, som icke på grund av gällande författning skall tillgodoses genom skattebidrag», under senare år varit föremål för olika tolkning, som uppmärksammas inom 1930 och 1931 års konstitutionsutskott, där anmärkningsyrkanden reservationsvis framställdes rörande tre olika, av Kungl. Maj:t avgjorda mål, avseende anslag till en omnibusstation, till ett av stad inrättat varmbadhus och till restaurering av ett missionshus. I motionen anfördes, att ett närmare studium av handlingarna i dessa mål otvetydigt gäve vid handen, att 35 § sparbankslagen erhållit en så obestämd formulering, att olika tolkningar vore möjliga och att i följd därav såväl sparbankernas huvudmän som också länsstyrelserna, som hade att pröva huvudmännens beslut, kunde komma till rakt motsatta uppfattningar. Då huvudmännen skulle handhava en så ömtålig uppgift som att för vissa ändamål disponera över medel, som intjänats under sparbanksrörelsen, syntes det önskvärt, att fullt tydliga direktiv i sparbankslagen här för lämnades.

I anledning av motionen anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående ändring av 35 § sparbankslagen i syfte att ernå ett tydligare angivande än för närvarande av huvudmännens befogenhet att besluta om anslag av sparbanks vinstmedel samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Sedan Kungl. Maj:t i september 1933 anbefallt sparbanksinspektionen att verkställa ifrågavarande utredning samt inspektionen i anledning därav från länsstyrelserna införskaffat visst material för frågans belysande, kom utredningen i enlighet med givna direktiv att i fortsättningen omhänderhavas av 1935 års sparbankssakkunniga.

Sparbankssakkunniga förordade efter en ingående undersökning av frågan,

att bestämmelserna om de ändamål, till vilka anslag må beviljas av sparbank, måtte bibehållas oförändrade. Såsom motivering härför anfördes i huvudsak följande:

De sakkunniga insåge väl, att den nuvarande avfattningen av reglerna om anslag av sparbanks vinstmedel stundom kunde giva anledning till delade meningar vid tillämpningen. Å andra sidan hade de sakkunniga, i överensstämmelse med vad som jämväl framhållits av en del länsstyrelser, funnit uppenbart, att, även om gränsfall kunde uppkomma, som kunde föranleda tvekan, nu ifrågavarande bestämmelser likväl icke syntes erbjuda större vanskligheter med avseende å tolkningen än bestämmelser av motsvarande natur på andra rättsområden. Under alla förhållanden hade de sakkunniga icke funnit sig i stånd att föreslå en sådan ändrad avfattning av bestämmelserna, som skulle utesluta deras tillämpning i fall, ägnade att ur någon synpunkt väcka gensagor, utan att samtidigt innefatta hinder för anslag av vinstmedel även för allmänt behjärtansvärda syften.

För egen del har *departementschefen* i detta ärende anført följande:

»Med den av 1932 års riksdag begärda utredningen angående ändring av 35 § sparbankslagen torde syftet närmast hava varit att uttrycket 'sådant allmännyttigt eller välgörande ändamål, som icke på grund av gällande författning skall tillgodoses genom skattebidrag', skulle ersättas med ordalag, som klarare angåve för vilka ändamål huvudmannen ägde befogenhet att bevilja anslag av vinstmedel. Mot paragrafen i dess nuvarande lydelse har i huvudsak anmärkts, att densamma på grund av sin allmänt hållna avfattning icke erbjöde nöjaktiga garantier mot att anslagsrätten utnyttjades för tillgodoseende av mera separata intressen. Ehuru denna anmärkning måhända bör tillerkännas ett visst berättigande, anser jag dock att dess betydelse överdrivits. Såvitt jag kan finna har utredningen icke givit vid handen att tillämpningen av ifrågavarande lagrum varit förbunden med särskilt stora svårigheter eller föranlett några påtagliga missförhållanden. Även om det skulle vara möjligt att åstadkomma en närmare precisering i lagtexten av de ändamål, för vilka anslag må beviljas, skulle med all säkerhet uppstå gränsfall, där bedömandet liksom nu kunde föranleda tvekan. Härtill kommer att en ändring i antydd riktning svårligen skulle kunna undgå att på ett icke önskvärt sätt binda huvudmännen vid utövandet av deras ifrågavarande befogenhet. Jag anser därför i likhet med de sakkunniga, att 35 § i nu berörda avseende bör bibehållas oförändrad.»

Sparbankssakkunniga uttalade emellertid, att man på annat sätt än genom ändring av 35 § borde söka åstadkomma garantier mot att sparbanks vinstmedel disponerades för ändamål, som icke omfattades av ett mera allmänt intresse. I sådant syfte föreslogo de sakkunniga, att i 45 § sparbankslagen — vilket lagrum avser fall då särskild röstövertikt erfordras för beslut av huvudmännen — skulle intagas en regel av innehåll, att beslut om anslag av vinstmedel icke skulle bliva giltigt med mindre tre fjärdedelar av de närvarande huvudmännen röstat för anslaget beviljande.

De sakkunnigas förslag tillstyrktes av tre länsstyrelser men avstyrktes av länsstyrelsen i Uppsala län, under framhållande, att de i 45 § angivna fall, där kvalificerad majoritet nu erfordrades, hade en helt annan betydelse för sparbankernas ekonomi än de i regel ganska anspråkslösa anslagen av vinstmedel. Den föreslagna bestämmelsen skulle i händelse av tvistigheter mellan lokala intressen kunna hindra att sparbankerna såsom hittills verkade för befrämjandet av allmännyttiga, kulturella eller liknande ändamål. Den nu-

varande garantien med underställning av besluten under länsstyrelserna synes vara fullt tillräcklig.

Beträffande denna fråga har *departementschefen* allenast uttalat, att den garanti för medlens riktiga användning, som ligger i villkoret om länsstyrelsernas prövning av anslagsbesluten, synes vara tillfyllest, varför departementschefen saknat anledning att biträda de sakkunnigas förslag i denna del.

För ernående av en i möjligaste mån enhetlig tillämpning av förevarande bestämmelser förordade *sparbankssakkunniga* vidare, att den slutliga prövningen av hithörande ärenden skulle överflyttas från Kungl. Maj:t i statsrådet till Kungl. Maj:t i regeringsrätten. Till stöd härför anfördes bland annat, att den prövning som i dessa fall äger rum skall ske enligt rent formella grunder. Särskilt som frågan, huruvida det ändamål för vilket vinstmedel anslagits är av beskaffenhet att icke på grund av gällande författning skola tillgodoses genom skattebidrag, träder i förgrunden vid denna prövning, talade enligt de sakkunnigas mening starka skäl för att avgörandet tillades regeringsrätten, å vilken det i allmänhet ankomme att i sista hand pröva besvär i kommunala mål.

Svenska sparbanksföreningen har uttalat tvekan om lämpligheten av de sakkunnigas sist berörda förslag och framhållit, att ett snabbare avgörande torde kunna påräknas enligt den nuvarande ordningen än enligt den föreslagna.

Departementschefen uttalar, att erfarenheterna av nuvarande ordning icke synas innefatta tillräckligt stöd för de sakkunnigas förslag i denna del.

Utskottet.

Den i propositionen nr 101 föreslagna ändringen av 35 § andra stycket sparbankslagen innebär, att även sparbanker, vilkas egna fonder icke uppgå till tio procent av insättarnas medel, skola, ehuru i begränsad omfattning, medgivas att bevilja anslag till sådant allmännyttigt eller välgörande ändamål, som ej på grund av gällande författning skall tillgodoses genom skattebidrag. Förslaget i denna del överensstämmer i sak med ett av 1935 års sparbankssakkunniga utarbetat förslag, till vilket bankoutslottet vid 1937 års riksdag uttalade sin principiella anslutning. Utskottet hemställde i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 65, att Kungl. Maj:t ville redan för 1938 års riksdag framlägga förslag om anslagsrätt för ifrågasatta sparbanker. Utskottet framhöll därvid, att den av de sakkunniga ifrågasatta ändringen av de nuvarande reglerna för användning av sparbanks vinstmedel framstode såsom ett aktuellt spörsmål.

Vid granskning av det förslag till ändrade bestämmelser på ifrågasatt område, som innefattas i propositionen, har utskottet icke funnit anledning till erinran mot detsamma.

Vidkommande härefter den under 35 § tredje stycket i lagförslaget upptagna bestämmelsen om rätt för huvudmännen att överlåta åt styrelsen att närmare besluta om användningen av medel, som huvudmännen anslagit för allmännyttiga eller välgörande ändamål, har denna bestämmelse syns utskottet möjliggöra en praktisk anordning vid behandlingen av anslagsfrågor. Utskottet får därför förorda Kungl. Maj:ts förslag även i denna del.

Enligt propositionen skola de nya bestämmelserna i sparbankslagen träda

i kraft den 1 januari 1939. I två likalydande motioner har emellertid hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av det framlagda lagförslaget, att det förklaras omedelbart träda i kraft samt sålunda jämväl gälla med avseende å anslag av 1937 års vinst. Syftet med denna hemställan är att bereda sparbankerna i större utsträckning än som kan ske med tillämpning av nu gällande bestämmelser möjlighet att lämna bidrag till den med anledning av Konungens åttioårsdag bildade fonden för bekämpande av barnförlamning och reumatiska sjukdomar. Det i motionerna framförda förslaget har tillstyrkts av sparbanksinspektionen och styrelsen för svenska sparbanksföreningen. Även utskottet finner sig böra biträda förslaget. I anslutning härtill föreslår utskottet, att lagen skall träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. Därest detta ändringsförslag godkännes, torde huvudmännen vara oförhindrade att å årssammanträde, som hålles efter lagens utfärdande, besluta om bidrag till ovannämnda fond. Vidare torde huvudmännen vara berättigade att enligt föreskriften i den nya lagen överlåta åt styrelsen att närmare bestämma om användningen av sådana medel, tillhörande nämnda vinst, som huvudmännen anslagit för allmännyttiga eller välgörande ändamål.

Vad i propositionen i övrigt föreslagits och anförts har icke givit utskottet anledning till erinran eller uttalande.

Åberopande det anförda får utskottet hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 101 framlagda förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, må för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286)
om sparbanker.

Häri genom förordnas, att 35 § lagen den 29 juni 1923 om sparbanker skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

35 §.

Sparbanks vinst — — — ringa betydelse.

När reservfonden — — — genom skattebidrag. Föreligger ej ovan angivna förhållande emellan reservfonden eller sammanräknade beloppet av

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

grund- och reservfonderna samt insättarnas behållning, må likväl i enahanda ordning beslutas om användning för nyss omförmälda ändamål av högst en tjugondel av de vinstmedel, som eljest skolat avsättas till reservfonden.

Huvudmännen må överlåta åt styrelsen att närmare bestämma om användningen av vinstmedel, som huvudmännen enligt andra stycket anslagit för allmännyttiga eller välgörande ändamål, dock att sådant bemyndigande i fall, som omförmäles i andra stycket första punkten, må avse högst en tiondel av det belopp, varöver huvudmännen ägt förfoga för angivna ändamål.

Beslut, varigenom huvudmännen eller styrelsen anvisat medel för ändamål som i andra stycket sägs, skall underställas Konungens befallningshavande, som har att pröva, huruvida beslutet överensstämmer med föreskrifterna i denna lag och sparbankens reglemente.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939;

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling;

B) att motionerna I: 242 och II: 364 må anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

Stockholm den 8 mars 1938.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar Åkerberg, Ehrnberg, Berling, Friggeråker, Bjurström*, Nilsson i Mölndal, Danielsson och von Horn;
från andra kammaren: herrar Holmgren, Lovén, Andersson i Falkenberg*, K. A. Westman, Gustavson i Västerås, Osberg, Svedman* och Andersson i Munkaljungby.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.